

همایش

بررسی تاثیرات منطقه‌ای و

بین‌المللی

انقلاب اسلامی ایران

۱۶ بهمن ۱۳۸۵

فهرست مطالب

مقدمه دبیر همایش / دکتر حسین احمدی	۱
برنامه همایش	۴
خلاصه مقالات :	
۱. تاثیر انقلاب اسلامی ایران بر جنبشهای لبنان / محمد محسن	۵
۲. تاثیر انقلاب اسلامی بر اخوان المسلمین / دکتر عباس خامه یار	۸
۳. تاثیر انقلاب اسلامی بر جنبشهای فلسطینی / حسین رویوران	۱۴
۴. تاثیر انقلاب اسلامی بر قفقاز / محمدفرهاد کلینی	۱۸
۵. تاثیر انقلاب اسلامی بر معادلات منطقه ای خاورمیانه / دکتر محمدعلی مهتدی	۲۰
۶. تاثیر انقلاب اسلامی بر شبه جزیره عربستان / صباح زنگنه	۲۲
۷. تاثیر انقلاب اسلامی بر آسیای مرکزی / دکتر مهدی سنائی	۲۴
۸. بازتاب حداکثری انقلاب اسلامی در خاورمیانه / دکتر احمد بخشایشی	۲۷
۹. بازتاب انقلاب اسلامی ایران در افغانستان / دکتر علیرضا بیگدلی	۳۰
۱۰- تاثیر انقلاب اسلامی بر جنبشهای اسلامی افغانستان / مولوی سروری ..	۳۲
۱۱- تاثیر انقلاب اسلامی بر ظهور حزب الله / محمد ترمس	۳۴
۱۲- فعالیتهای و اقدامات گروه ((مناطق همجواری ایران)) و گروه ((خاورمیانه))	۳۹

میسر و مقدر نیست به همین دلیل با وجود همه عوامل بازدارنده، انقلاب اسلامی ایران به مسلمانان جهان اعتماد به نفس شگرفی بخشید که با تکیه بر آن و بر خلاف میل حکام کشورهای منطقه جنبشهای اسلامی یکی پس از دیگری رشد و نمو کردند.

اگر در گذشته قدرتهای غربی با استفاده از تشنت و تفرق و دو دستگی در میان مسلمانان همچون اختلافات شیعه و سنی با کمترین دغدغه ضمن تسلط بر کشورهای اسلامی منابع مسلمانان را به غارت می بردند، انقلاب اسلامی ایران با ایده وحدت شیعه و سنی با این ترفند امپریالیستی نیز به مقابله برخاست. موجی که از وحدت شیعه و سنی در جهان اسلام به راه افتاد قدرتهای بزرگ را به فکر موازی سازی جریانات به ظاهر اسلامی همچون اسلام سکولار که ترکیه پرچمدار آن بود و یا تکیه بر جریان متحجر و عقب مانده ای نظیر طالبان انداخت که به دلیل عدم موفقیت، ناچار با استفاده از بعضی از حکومتهای عربی مجدداً به طرح اختلافات قومی و مذهبی در جهان اسلام به ویژه با شدت بیشتری در عراق و لبنان دست زده اند که عبور از این مرحله بسیار پیچیده و حساب شده هوشیاری بسیار بالایی را از سوی حکومتها، علما و ملت‌های مسلمان می طلبد که با

انقلاب اسلامی ایران از نگاه پژوهشگران فرامرزی یکی از سه انقلاب مهم جهانی است که با به هم ریختن قواعد تعریفی - اقتصادی، سیاسی و امنیتی - قدرتهای بزرگ در منطقه و جهان تحرکی در کالبد مسلمانان ایجاد کرد نه تنها به تفکر سوسیالیستی موجود در جنبشهای موجود در جهان اسلام پایان بخشید. بلکه عملاً تفکر ماتریالیستی و کاپیتالیستی را به چالش کشید در نتیجه مقابل انقلاب اسلامی ایران قدرتهای بزرگ جهانی نیز به صف آراییی پرداختند، در عراق صدام حسین با کنار زدن حسن البکر با استفاده از حمایت‌های امریکا و شوروی و ثروت نفتی بعضی از کشورهای عربی منطقه، با هدف نابودی انقلاب اسلامی، به ایران حمله نمود. در همان حال با روی کار آمدن ژنرال کنعان اوران در ترکیه و ژنرال ضیاء الحق در پاکستان، شورویها نیز افغانستان را تصرف کردند. غافل از آنکه با پدیداری اندیشه پویای اسلامی، امکان جلوگیری از نفوذ معنوی آن به وسیله عوامل غیر فرهنگی

برنامه همایش
بررسی تاثیرات منطقه ای و بین المللی انقلاب اسلامی ایران

۱۶ بهمن ۱۳۸۵

ساعت	موضوع سخنرانی	سخنران
۹-۹/۰۵	—	تلاوت آیاتی از قرآن کریم
۹/۰۵-۱۹/۱۵	گزارشی از شکل گیری همایش	دکتر حسین احمدی دبیر همایش
۹/۱۵-۱۰/۴۰	جلسه اول	
—	رئیس جلسه	آقای محمد فرهاد کلینی کارشناس ارشد CIS
۹/۱۵-۹/۳۵	تاثیر انقلاب اسلامی ایران بر جنبشهای لبنان	آقای محمد محسن دانشجوی دکتری فلسفه
۹/۳۵-۹/۵۵	تاثیر انقلاب اسلامی بر اخوان المسلمین	دکتر عباس خامه یار استاد دانشگاه
۹/۵۵-۱۰/۱۵	تاثیر انقلاب اسلامی بر جنبشهای فلسطینی	آقای حسین روبروان استاد دانشگاه
۱۰/۱۵-۱۰/۲۵	—	پرسش و پاسخ
۱۰/۲۵-۱۰/۴۵		پذیرایی
۱۰/۴۵-۱۲	جلسه دوم	
—	رئیس جلسه	دکتر علیرضا آقا حسینی استاد دانشگاه
۱۰/۴۵-۱۱/۰۵	تاثیر انقلاب اسلامی بر قفقاز	آقای محمد فرهاد کلینی کارشناس ارشد CIS
۱۱/۰۵-۱۱/۲۵	تاثیر انقلاب اسلامی بر معادلات منطقه ای خاورمیانه	دکتر محمد علی مهتدی استاد دانشگاه
۱۱/۲۵-۱۱/۴۵	تاثیر انقلاب اسلامی بر شبه جزیره عربستان	آقای صیاح زنگنه پژوهشگر ارشد خاورمیانه
۱۱/۴۵-۱۲		پرسش و پاسخ
۱۲-۱۳/۳۰		نماز و ناهار
۱۳/۳۰-۱۵	جلسه سوم	
—	رئیس جلسه	دکتر حسین احمدی استاد دانشگاه
۱۳/۳۰-۱۳/۵۰	تاثیر انقلاب اسلامی بر آسیای مرکزی	دکتر مهدی سنائی استاد دانشگاه
۱۳/۵۰-۱۴/۱۰	بازتاب حداکثری انقلاب اسلامی در خاورمیانه	دکتر احمد بخشایشی استاد دانشگاه
۱۴/۱۰-۱۴/۳۰	تاثیر انقلاب اسلامی ایران در افغانستان	دکتر علیرضا بیگدلی کارشناس ارشد مسائل افغانستان
۱۴/۳۰-۱۴/۴۵		پرسش و پاسخ
۱۴/۴۵-۱۵		پذیرایی
۱۵-۱۶/۳۰	جلسه چهارم	
—	رئیس جلسه	دکتر علیرضا بیگدلی کارشناس ارشد مسائل افغانستان
۱۵-۱۵/۲۰	تاثیر انقلاب اسلامی در ترکیه	دکتر حسن لاسجودی استاد دانشگاه
۱۵/۲۰-۱۵/۴۰	تاثیر انقلاب اسلامی بر جنبشهای اسلامی افغانستان	مولوی سروری شورای علمای افغانستان
۱۵/۴۰-۱۶	تاثیر انقلاب اسلامی بر ظهور حزب الله	آقای محمد ترمس دانشجوی دکتری فلسفه
۱۶-۱۶/۲۰		پرسش و پاسخ
۱۶/۲۰-۱۶/۳۰		جمع بندی نهایی

پرهیز از حرکات افراطی و احساسی و تکیه بر آیه شریفه واعتصموا بحبل الله جميعا و لا تفرقوا در راستای اهداف عالی پیامبر اعظم (ص) گام بر دارند.

گروه خاورمیانه موسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران امیدوار است در بیست و نهمین سالگرد انقلاب اسلامی ایران با برگزاری این همایش گام کوچکی در راستای این اهداف بلند برداشته باشد.

دکتر حسین احمدی

دبیر همایش

و

رئیس گروه خاورمیانه

تأثیر انقلاب اسلامی ایران بر جنبشهای لبنانی

محمد محسن

دانشجوی دکتری فلسفه

رابطه مردم لبنان با مردم ایران و تأثیر متقابل آن سابقه تاریخی دارد و نقطه اوج آن در تاریخ به زمان صفویه و مهاجرت علمای جبل عامل به ایران و حضور آنان در محافل علمی و سیاسی و مذهبی ایران بر می گردد (شیخ بهائی عاملی - شیخ لطف الله عاملی - محقق کرکی و شهید اول و ثانی) و از آن زمان ارتباط میان این دو ملت و به خصوص بین شیعیان ایران و لبنان ابعاد گوناگون و شکل‌های مختلف پیدا کرده است.

انقلاب اسلامی ایران به عنوان مهمترین رویداد سیاسی - دینی قرن بیستم در خاورمیانه و جهان اسلام، تأثیرات مستقیم و فراوان بر فرهنگ و پدیده‌های اجتماعی و سیاسی و مذهبی جنبشهای لبنانی گذاشته و همچنین می‌گذارد.

در این مقاله به بررسی بعضی از این تأثیرات پرداخته می‌شود و نمونه‌هایی از آن در جامعه لبنان در ارتباط با شروع نهضت و انقلاب

اسلامی مردم ایران به رهبری امام خمینی (سلام الله علیه) و سپس پیروزی انقلاب و تشکیل جمهوری اسلامی و همچنین دفاع مقدس و جنگ تحمیلی ارائه می‌شود.

دهه هفتاد میلادی (مقطع مبارزه): حضور سید موسی صدر - دکتر چمران - فرهنگ مقاومت مردمی - پدیده روحانی مردمی و مبارز - هویت دینی مقاومت - جنبش محرومان - تظاهرات -

دهه هشتاد به بعد (پیروزی انقلاب): تاسیس حزب الله و مقاومت اسلامی - فرهنگ تکلیف شرعی و ولایت فقیه - بسیج مردمی مقاومت - سازمانها و موسسات اسلامی - کاریزمای رهبران دینی - هنر و تبلیغات و رسانه اسلامی - عملیات استشهادی و جنگ عاشورائی

بی تردید انقلاب اسلامی مردم ایران و پیروزی و تاسیس جمهوری بر مبنای مذهبی و مردمی و پیاده کردن الگویی از نظام و حکومت شیعی «ولایت فقیه» در زمان غیبت امام دوازدهم یک حادثه تاریخی عظیمی بوده و با توجه به رابطه عمیقی که بین مردم لبنان و مردم ایران به خصوص در دو قرن اخیر وجود داشت بدیهی به نظر می‌رسد که تأثیر فرهنگی و اجتماعی و سیاسی این انقلاب بر جنبشهای لبنانی مورد توجه محققان واقع شود.

هریک از این اتفاقات و رخدادها و پدیده های مذکور پیامهای فرهنگی، اجتماعی و تمدنی داشته و اثرات خود را در حیات سیاسی و اجتماعی لبنانیها گذاشته است که سعی می شود تحلیل ، تفسیر و تبیین آن ارائه شود.

بررسی روابط بین اخوان المسلمین و انقلاب اسلامی ایران

دکتر عباس خامه یار

استاد دانشگاه

هر کوششی برای تبیین رابطه بین جمعیت اخوان المسلمین و انقلاب اسلامی ایران منوط به بازنگری ارتباط گذشته دو جنبش و نگرش مجدد و بررسی علل و عواملی که باعث توسعه یا سردی و یا قطع آن شده است می باشد.

لذا برای شناخت این روابط بایستی مراحل مختلفی را مورد بررسی قرارداد که ضروری است به منظور ایجاد زمینه بحث ابتدا نگاهی به روابط اخوان با جنبش اسلامی ایران پیش از پیروزی انقلاب بیفکنیم و آنگاه رابطه آنان را با انقلاب اسلامی ایران مورد ارزیابی قرار دهیم.

الف (روابط بین دو جنبش پیش از پیروزی انقلاب اسلامی رابطه بین اخوان المسلمین و جنبش اسلامی ایران دارای ابعاد تاریخی نسبتاً عمیقی است که به پیش از پیروزی انقلاب اسلامی ایران در بهمن ۵۷ باز می گردد.

رابطه بین جنبش سنی اخوان المسلمین و جنبش شیعه ایران را می توان معلول عوامل چندی دانست که ذیلاً به پاره ای از آنها اشاره می شود:

۱- دیدگاه وحدت گرایانه رهبران و سردمداران دو جنبش نسبت به مذاهب اسلامی و دوری آنان از تعصبات خشک و تفرقه آمیز، مهمترین مبانی رابطه مزبور بوده است.

۲- سرکوب حرکت‌های اسلامی و فشار بر آنان توسط رژیم های مصر و ایران، به طور طبیعی دو جنبش مزبور را به منظور کاهش زیانهای وارده به ارتباط و همبستگی بیشتری وا می دارد.

۳- جهان آن روز شاهد حوادث و تحولات شگرفی بود که کشورهای اسلامی و مسلمانان را صرف نظر از مذهب و گرایش‌شان هدف قرار داده بود.

۴- پیدایش مساله فلسطین و توطئه انگلیس برای گسیل یهودیان جهان به فلسطین و آثار ویران کننده ناشی از آن و نیز نقش جنبش اسلامی ایران و بخصوص نواب صفوی و آیت الله کاشانی در بسیج افکار عمومی ایران به نفع فلسطینیان ضرورت چنین همکاری را بیش از پیش ایجاد می کرد.

۵- بالاخره یکی از موارد عملی و فعلی این همفکری در تأسیس موسسه « دارالتقریب بین المذاهب الاسلامیه » متجلی شد که در واقع بستر بسیار مناسبی برای روابط فیما بین بعدی بود.

ب) اخوان المسلمین و پیروزی انقلاب اسلامی ایران
انقلاب و سرنگونی شاه ، مبارزه با فساد و فسق و جور و تاکید بر وحدت و اخوت اسلامی، حمایت از انقلاب فلسطین و همیاری مسلمانان و بالاخره مخالفت با هرگونه حرکت غیر اسلامی اعم از ناسیونالیستی یا مارکسیستی مورد تایید و حمایت اخوان المسلمین قرار می گرفت مسایل دیگری نیز در طی دوازده سال پس از پیروزی انقلاب اسلامی اتفاق افتاد که مورد رضایت و خشنودی اخوان قرار نداشت و چه بسا و به تناسب حجم و اهمیت آن، حتی مورد اعتراض آنان هم قرار می گرفت.

لذا برای شناخت این روابط بایستی مراحل مختلفی را مورد بررسی قرار داد که ضروری است به منظور ایجاد زمینه بحث ابتدا نکاتی چند را مورد ملاحظه قرار دهیم:

۱) موضع سیاسی اخوان المسلمین بر این مبنا استوار بود که هرگز با ایران رو در رو نشوند و هر که به ایران حمله کند خارج از اخوان قرار می گرفت.

۲) اصولاً فرصت کافی و مناسبی جهت برقراری تماس و تحکیم روابط به سبب وقوع حوادث سریع و پیاپی پیش نیامد.

۳) از آنجا که اخوان المسلمین از طیفهای گوناگونی تشکیل یافته است. بدیهی است رابطه بین انقلاب اسلامی و طیفهای متعدد آن یکسان نباشد بلکه متأثر از موضع هریک از گرایشهای جمعیت نسبت به انقلاب که این خود ناشی از اوضاع سیاسی اجتماعی و نیز گرایش مذهبی هر یک از طیفهای مزبور بوده است.

۴) موضعگیری گروه های دیگری که از اخوان المسلمین کشورهای دیگر اسلامی که به دلایل گوناگون، منشعب و تشکیلات جداگانه ای راه انداخته اند ، خود مقوله دیگری است که در این مبحث نمی گنجد گروه جهاد اسلامی، طیف قطبین (هواداران سید قطب)، الجماعه الاسلامیه، التفکیر و الهجره و ... از گروههای انشعابی اخوان هستند که هر کدام با توجه به عوامل گوناگون موضع مختص به خود را نسبت به انقلاب اسلامی داشته اند.

مصر :

اما به طور کلی و همان گونه که قبلاً اشاره شد برخورد شاخه های مختلف اخوان در کشورهای گوناگون اسلامی با توجه به علل و عوامل فراوان ، متفاوت بوده است.

سودان:

در سودان که جنبش اسلامی از رشد والایی برخوردار بود پیروزی انقلاب اسلامی در ایران تاثیر ژرفی بر آن کشور داشت و روابط میان دو جنبش را بیش از پیش استحکام بخشید.

تونس:

در تونس « جنبش اسلامی » این کشور قاطعانه به نفع انقلاب اسلامی ایران موضعگیری کرد. مجله «المعرفه» ارگان رسمی این کشور بشدت از انقلاب اسلامی جانبداری می کرد و برای موفقیت آن همواره دعا و آرزوی خیر می کرد. و مسلمان را به همیاری با این انقلاب نوپا دعوت می کرد.

اردن:

اخوان المسلمین اردن نیز حمایت گسترده ای از انقلاب اسلامی ایران داشت و مواضع شایسته ای را اتخاذ کرد.

لبنان :

حمایت و پشتیبانی جنبشهای اسلامی لبنان از انقلاب اسلامی ایران از همه جا روشنتر و عمیقتر و چشمگیرتر بود. در این راستا « فتوحی یکن» رهبر اخوان المسلمین لبنان و مجله بی نظیرش «الامان» در قبال انقلاب اسلامی ایران موضع اسلامی و انقلابی شرافتمندانه ای اتخاذ کرد.

جنگ ۸ ساله ایران و عراق:

«جنگ عامل اصلی بروز اختلافات در درازمدت و در دیدگاههای اخوان المسلمین و ایران بوده است و روابط بین آنان با توجه به طولانی شدن جنگ و دخالت عوامل مختلف در طی ۸ سال از همان آغاز تا پایان آن با فراز و نشیبهای متعددی همراه بوده است.

تاثیر انقلاب اسلامی ایران بر جنبش های اسلامی در خاورمیانه

حسین رویوران
استاد دانشگاه

نهضت اسلامی در ایران به رهبری امام خمینی (ره) شاید از لحاظ زمانی دیرتر از برخی جنبش های اسلامی منطقه خاورمیانه تجلی یافت اما بالاترین میزان تاثیر گذاری را بر محیط منطقه ای بویژه جنبش های اسلامی لبنان و فلسطین داشته است. مهمترین ویژگی انقلاب اسلامی ایران عبور از حالت فعالیت تبلیغی و دعوت دینی به نهادینه کردن نظام سیاسی اسلامی جدید و معاصر که به نیازهای فردی و اجتماعی توجه ویژه ای دارد می باشد. رسیدن انقلاب اسلامی ایران به تاسیس نظام جامع سیاسی - اسلامی و درجا زدن جنبش های اسلامی دیگر در این فرآیند مهمترین وجه تفاوت و تاثیر گذاری به شمار می رود. جنبش های اسلامی منطقه همچنان در عرصه های متفاوت با چالش روبرو هستند و اگر در برخی حالت ها

طرح مقاومت و تیراندازی را خوب اداره می کنند اما در اداره نظام سیاسی فاقد طرح تعریف شده و قابل دفاع اند.

مهمترین پایه های نظام سیاسی انقلاب اسلامی ایران که به نوعی راهکار اجتهادی عبور از چالش های معاصر شناخته می شود و کانال تاثیر گذاری بر دیگر جنبش های اسلامی منطقه به شمار می رود عبارتند از :

۱- امام خمینی (ره) در چارچوب اجتهاد درباره حکومت اسلامی و معاصر سازی آن، دولت مردم سالاری دینی را جایگزین دولت خلافت کرد و از این رهگذر به نیازهای حکومتی و جامعه مدنی جدید پاسخ داد و این در حالیست که جنبشهای اسلامی دیگر در این مقوله حرکت قابل توجهی نداشتند.

۲- مبنای حرکت اکثر انقلابهای جهان، حرکت اقلیت نخبه پیشرو است و جنبش های اسلامی نیز در چنین فضائی حرکت می کنند. در حالیکه امام خمینی (ره) حرکت اقلیت دین محور را به سرعت به حرکت فراگیر سیاسی - اجتماعی مبدل ساخت و برای اولین بار انقلابی را به پیروزی رساند که اکثریت قاطع مردم در آن شرکت داشتند که این مقوله در مباحث کالبد شکافی انقلابها یک پدیده جدیدی به شمار می آید.

۳- در مرحله تدوین قانون اساسی در ایران بر اساس اصل اجتهاد، قرارداد اجتماعی با اصل ذمت که مبتنی بر اصل امنیت در برابر جزیه است، تغییر کرده و اصل برابری و شهروندی جایگزین آن شد.

۴- در جای جای قانون اساسی ایران اصل برابری مرد و زن تا جائی که نص صریح وجود ندارد با رعایت تفاوت های طبیعی زن و مرد، رعایت شده است در حالی که در دیگر جنبش های اسلامی موانع روانی و اجتهادی برای حل این چالش به وفور به چشم می خورد و در طرحهای فکری اکثر جنبش های اسلامی نقش اجتماعی زن همچنان از تعریف قابل قبولی برخوردار نیست.

۵- انقلاب اسلامی ایران واقعیت وجود نظامهای ملی را پذیرفت و این واقعیت را در جهت ایده امت محوری قرار داد. نظریه ام القری بودن ایران بعنوان اولین گام در جهت اتحاد کشورهای اسلامی، اجتهاد فکری مهمی به شمار می رود. بسیاری از جنبش های اسلامی در منطقه تا کنون نتوانستند تضاد با دولت ملی را حل کرده و بر اساس پذیرش واقعیت به آرمان اسلامی برسند.

۶- تلفیق جنبش اسلامی در ایران با گرایش های استقلال طلبانه و آزادی خواهانه گام بسیار مهمی در دادن وجهه ملی به انقلاب اسلامی بود که ایران را از مرحله وابستگی به قدرتهای سلطه گر بین المللی

بررسی تاثیرات انقلاب اسلامی ایران در منطقه قفقاز

محمدفرهاد کلینی

کارشناس ارشد مسائل قفقاز

قفقاز صحنه تعامل تاریخی اقوام، زبانها و مذاهب است. کیفیت رشد و درک از اسلام همواره در قفقاز شمالی به نسبت از قفقاز جنوبی ادراک متفاوتی برخوردار بوده است. در حالی که در قفقاز جنوبی با توجه به بافت شیعه و عامل یکپارچگی در آذربایجان نحوه تعامل با مذهب و دیگر ادیان از آگاهی بیشتری برخوردار بوده است. در دوران اتحاد شوروی و غلبه نگاه دیالکتیکی نحوه تعامل جامعه قفقازی عمدتاً در سنت‌ها خلاصه می‌شد و پذیرش شریعت و فضیلت مفقود شده بود. پیدایش انقلاب اسلامی و نوزایی در ادراک از توجه نقش مذهب و ارتباط آن با حکومت در این دوره باعث افزایش روحیه استقلال‌طلبی و ادبیات تازه در (نگاه دین در جامعه) گردید و این اثر بخشی الزاماً محدود به حوزه اسلام نگردید. بلکه با توجه به عمق نگرش و برداشت از توحید باعث گردید تا اثرات پیدایش انقلاب اسلامی به جهان مسیحیت نیز منتقل شود و تعامل مثبت بین ادیان را نوید بخش باشد. عدم تفکیک بین دین و حکومت

خارج ساخت. متأسفانه بسیاری از جنبش‌های اسلامی یا با دولتهای مرتجع و وابسته ارتباط دارند و یا این که نتوانستند خود را به عنوان جریان پیشرو برای کسب استقلال معرفی کنند.

۷- در قانون اساسی ایران احترام گذاشتن به آزادیهای فردی و اجتماعی اصل مهمی را تشکیل می‌دهد در حالی که بسیاری از جنبش‌های اسلامی دیگر در بحث آزادیهای فردی و اجتماعی دچار چالش هستند و از این بحران عبور نکردند.

۸- پی‌ریزی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بر اساس اصل نه شرقی و نه غربی و نفی وابستگی به قدرتهای دیگر، الگوی رفتاری بسیار مهمی است که در جهان معاصر تاثیر بسیار زیادی بر جای گذاشته است.

۹- حرکت فرا مذهبی انقلاب اسلامی ایران به رغم داشتن هویت مذهبی (شیعی) الگوی جدیدی در ابعاد رفتاری جنبش و نظامهای اسلامی ارائه داد که امت محوری را جایگزین مذهب محوری قرار داد.

تأثیر پیروزی انقلاب اسلامی ایران بر معادلات منطقه ای

دکتر محمدعلی مهتدی

استاد دانشگاه

پیروزی انقلاب اسلامی در ایران در بهمن ماه ۱۳۵۷ زلزله ای در سطح منطقه ای و حتی در سطح بین المللی پدید آورد و با توجه به جایگاه ایران در معادلات منطقه ای و بین المللی، پیروزی انقلاب و تغییر ۱۸۰ درجه ای در راهبردها و رویکردهای سیاسی باعث درهم ریختن همه این معادلات و در نتیجه نظام منطقه ای و بین المللی شد.

این تغییرات را می توان در سه سطح مورد بررسی قرار داد:

۱- در چارچوب جنگ سرد و اهمیت پیمان مرکزی (سنتو) به عنوان حلقه اتصال بین پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) و پیمان سیتو (جنوب شرق آسیا) به هدف مهار کردن اتحاد شوروی سابق و ممانعت از نفوذ آن به خلیج فارس و اقیانوس هند. با پیروزی انقلاب و خروج ایران از سنتو، این معاهده فرو پاشید و زنجیره امریکا در جنوب اتحاد شوروی پاره شد و در نتیجه ارتش سرخ افغانستان را اشغال کرد به این امید که از طریق بلوچستان به اقیانوس هند دست یابد.

و ارتقاء رسالت انسان سازی و تقویت اخلاق در جامعه با توجه به ابعاد شگرف اسلام جایگزین مهمی در تفکر بردگی انسان در برابر ماشین ابزار و همچنین منهدم ساختن روابط انسانی تحت لوای لیبرال دموکراسی از نوع منحط آن بود.

با توجه به ارتباط گیری فرهنگ انقلاب اسلامی با گرانیگاه نهاد انسانی و وجود خلاء ایدئولوژیک بعد از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی توجه به شبیه سازی مدل نه به عنوان ابزار توسعه نفوذ بلکه به عنوان حقیقتی غیر قابل انکار مورد توجه نخبگان قرار دارد و موضوع بهره برداری صحیح از مذهب برای افزایش آرامش اجتماعی به عنوان یک نیاز فوری مطرح است.

توجه دولت روسیه به قدرت مسالمت آمیز انقلاب اسلامی در ماوراء قفقاز بیانگر شناخت دقیق آنها از چگونگی تعادل بخشی به ژئوپلیتیک آینده روسیه است.

تأثیرات انقلاب اسلامی در شبه جزیره عربستان

صبح زنگنه

پژوهشگر ارشد مسائل خاورمیانه

از آغاز حرکت امام خمینی در پاریس و ارسال پیامها و نوارهای ضبط شده، و اوجگیری اعتراضات و تظاهرات مردمی در ایران، چند نوع تأثیر در کشورهای شبه جزیره عرب مشاهده شد.

در میان مردم، به ویژه در میان شیعیان در بحرین، کویت و عربستان سعودی، «همراهی» و طرح شعارهای مشابه ایران، دیده شده است. شعارهای تشکیل حکومت اسلامی، شعارهای غالب این مقطع بوده است.

در میان عموم مردم مسلمان این کشورها، «همدلی» با قیام مردم ایران علیه ظلم و ستم نظام وابسته به غرب، و علیه فسادهای اخلاقی ترویج شده توسط آن نظام، مشاهده می شد.

اما در میان دولتها، از همان ابتدا، ضمن «آرزوی تضعیف» رقیب بزرگ منطقه ای (نسبت به عربستان سعودی) و برادر بزرگتر (نسبت به سایر کشورهای منطقه)، اما بر «بقای حکومت پادشاهی و

۲- در چارچوب حفظ امنیت خلیج فارس با توجه به نقش مهم ایران در دکترین دوستون نیکسون، انقلاب اسلامی باعث سقوط این دکترین شد و در نتیجه امریکا در وهله اول اتحادی از کشورهای عربی در خلیج فارس تحت عنوان ((شورای همکاری خلیج)) به وجود آورد تا آنها مشترکاً ارتشی به نام ((سه جزیره)) تشکیل دهند. در وهله دوم امریکا کوشید ایده استقرار نیروهای واکنش سریع را در منطقه عملی سازد که در نهایت به حضور نظامی مستقیم امریکا در جنگ نفت در منطقه منجر شد.

۳- در چارچوب کشمکش اسرائیل و اعراب با توجه به نقش مهم ایران در دکترین بن گوریون موسوم به ((مرکز و پیرامون)) برای محاصره جهان عرب، پیروزی انقلاب اسلامی در ایران به این دکترین پایان داد و اسرائیل که تقریباً همزمان با پیروزی انقلاب، مصر را از طریق معاهده کمپ دیوید از صحنه خارج کرده بود همه توان خود را متوجه جبهه شرقی کرد که نتیجه آن اشغال لبنان در ۱۳۶۱-۱۹۸۲ بود.

در همه این موارد، غرب برای جلوگیری از گسترش اندیشه انقلاب اسلامی در منطقه خاورمیانه از روش ایجاد اختلافات قومی (عرب و عجم) و مذهبی (سنی - شیعی) استفاده کرد که این روش همچنان ادامه دارد.

مشروعیت آن» تأکید می کردند آنگونه که فهد بن عبدالعزیز، اعلام کرده بود: «ما طرفدار مشروعیت حاکمیت ایران هستیم».

تأثیر انقلاب اسلامی بر آسیای مرکزی

دکتر مهدی سنایی

استاد دانشگاه

انقلاب اسلامی در ایران به عنوان پدیده ای که در بنیاد، روش، ظهور و تداوم کاملاً امری فرهنگی بوده است، طبعاً برای حوزه های فرهنگی تحت تأثیر ایران جذابیت خاص خود را داشته و خواهد داشت. در میان این حوزه ها، منطقه آسیای مرکزی و به طور کلی مسلمانان اتحاد شوروی که حدود ۷۰ میلیون نفر بودند و کانال ارتباطی و مبدأ آشنایی آنها با اسلام، ایران بوده، نمی توانست نسبت به این پدیده بی تفاوت باشد.

در سال های دهه ۱۹۸۰ این تأثیر پذیری عمدتاً صبغه روحی و اعتماد بخشی داشت و مسلمانان که در طی سال های حاکمیت کمونیسم، تحقیر شده، و هویت دینی آنها انکار شده بود به یکباره با پدیده انقلابی، فراملی، عدالتخواه و استقلال جو روبرو شدند که در همین نزدیکی ها، حرکت و خودباوری آفریده بود؛ در حالی که تمامی ادعای کمونیسم این بود که مذهب عامل تخدیر و بی جنبشی

است. بسیاری از تحلیل گران مسائل شوروی، در آن دوره خبر از احیای دینی و توجه به دین در میان مسلمانان منطقه می دادند و عامل فهم این احیا را نیز تاثیر انقلاب اسلامی معرفی می کردند.

در دوره پس از فروپاشی شوروی، دو مرحله را می توان از هم متمایز ساخت. در مرحله نخست، توجه به ایران و انقلاب اسلامی ایران به طور جدی تری مطرح شد و به موازات آن، نوعی ترس در میان حکومت های منطقه و حتی روسیه ایجاد شد و غربی ها نیز با اشاره به این موضوع کوشیدند که توجه مسلمانان به جهان خارج عمدتاً به سوی ترکیه سکولار جلب شود. در کنار این، فعالیت های گسترده ای نیز از سوی کشورهای عربستان و پاکستان و جریانات اسلامی رادیکال اهل سنت و مبارزان دوره اشغال افغانستان صورت گرفت.

در مرحله دوم، با توجه به فضای ایجاد شده و نیز برخی مصالح ملی، جمهوری اسلامی کوشید ظرافت های کار را در فضای جدید دنبال کند و طبعاً این اگر چه در کوتاه مدت شاید چندان مطلوب نبود، اما در میان مدت و بلند مدت آثار مهمی را به دنبال داشت. علاوه بر اینکه وجود یک نظام دینی با ایده های فرهنگی و کار آمدی ملی خودبه خود برای مسلمانان مطلوب بود، اما با محـدود شدن

گروههای هم پیوند با جریان سپتامبر، فضا برای این جریانات معتدل تر باز شد. از این رو، انقلاب اسلامی به عنوان یک پدیده فرهنگی و یک موجودیت دینی، ضمن ایجاد حس اعتماد به نفس برای مسلمانان منطقه به آنان راهی را برای آینده نشان داده است.

بازتاب حداکثری انقلاب اسلامی ایران در خاورمیانه

دکتر احمد بخشایشی

استاد دانشگاه

انقلاب مفهومی است که سیر تطورش از واقعیت کندتر است. این مفهوم را می توان بر سه معیار تعریف نمود؛ نيات انقلابيون، نتایج و تبعات آن و پروسه و روند آن، این سه معیار در دو مقوله بینشی حداقل گرائی و حداکثر گرائی، مفاهیم قرین و هم وزن مانند شورش طغیان، کودتا و بحران را از مفهوم انقلاب جدا می نماید. بینش حداکثر گرائی: مفهوم انقلاب را با هوش شالوده شکنی حداقل شش عنصر تشکیلی می دهد. حضور عناصر شش گانه باعث می گردد تا اولاً گستره انقلاب از لحاظ کمیت تقلیل یابد و ثانیاً اغیار از این حوزه مفهومی خارج شوند.

انقلاب اسلامی ایران به همراهی انقلاب فرانسه، روسیه، انگلستان و ایالات متحده به واسط حضور عناصر شش گانه، انقلاب حداکثری هستند. انقلاب حداکثری تاثیر و دستاوردهای اجتناب ناپذیری را به ارمغان خواهد آورد. دو دستاورد عظیم انقلاب اسلامی ایران

عبارتند از: احیاء رنسانس اسلامی و هلال شیعی. همین وضعیت را می توان برای انقلاب فرانسه هم در نظر گرفت. دستاوردهای انقلاب فرانسه عبارتند از: لیبرالیزم و ناسیونالیزم عقلانی.

نظام بین الملل که حاصل جمع معدل روابط خارجی کشورها در بستری از کنش و واکنشها می باشد و بر مبنای نظم بین الملل اداره می گردد، تلاش می کند که تا انقلابات حداکثری را کنترل و محدود سازد. کنگره وین ۱۸۱۵ به ابتکار کاسترگای انگلیسی برای محدود سازی آثار انقلاب فرانسه و جلوگیری از موج جمهوریت و لیبرالیزم شکل گرفت و دو دستاورد آن یعنی موازنه قوا *Balance of power* و کنسرت اروپائی *European concert* در واقع پاسخی به مشکل فرانسه آن زمان بود. آنها با این دو دستاورد می خواستند نظام فئودالی اریستوکراسی زمانه را حفظ نمایند.

امروزه نظم یکجانبه گرائی دستوری به رهبری ایالات متحده آمریکا خواهان محدود سازی آثار مترتب انقلاب اسلامی بر منطقه است. احیاء رنسانس اسلامی را می توان در پروسه دمکراسی که ساخت دست غرب است و آنها انتظار نتیجه غربی از این پروسه را دارند لیکن اسلام گرایان از این پروسه به خوبی به نتایج عالی می رسند را می توان مشاهده نمود، پیروزی اسلام گرایان در الجزائر،

بازتاب انقلاب اسلامی ایران در افغانستان

دکتر علیرضا بیگدلی

کارشناس ارشد مسائل افغانستان

انقلاب اسلامی ایران به عنوان انقلابی بی نظیر در جهان اسلام با تکیه بر ارزشهای دینی ضمن هویت بخشیدن به مسلمانان بر اتحاد شیعه و سنی تکیه کرد. کشور افغانستان به دلیل بافت قومی متعدد همیشه از عدم اتحاد خود در مقابل قدرتهای غربی رنج برده است. همزمانی انقلاب اسلامی ایران با تجاوز نیروهای شوروی به افغانستان به افغانیان مسلمان جسارت و شهادت بیشتری در راه مبارزه علیه اشغالگران بخشید در نتیجه با تکیه بر الگوهای اسلامی و دینی به انسجام و اتحادی علیه روسها رسیدند که کمتر در تاریخ این کشور مشاهده شده است. حضور چند میلیونی افغانیها در ایران پس از ورود شوروی به این کشور، بسیاری از آنان را از نزدیک با اصول و ارزشهای شکل گرفته و نهادینه شده در ایران آشنا کرد به علاوه رفتار احترام آمیز

ترکیه، لبنان، فلسطین، عراق و بحرین شاهدهی بر مدعا هستند. آمریکا به مثابه کاسترگا در ۱۸۱۵ چنین وضعیتی را در حال حاضر بر نمی تابد.

از طرفی بحث هلال شیعی که در واقع حوزه نفوذ معنوی انقلاب اسلامی است، باعث گردیده تا غرب به رهبری آمریکا در تئوریهای خاورمیانه ای خود تجدید نظر نماید. تجدید نظر در بحث خاورمیانه بزرگ و بسنده نمودن به اصلاحات جزئی بدون پروسه دمکراسی انتخاباتی توسط تیم اداره کننده کاخ سفید، بستر سازی فتنه اختلافات شیعه - سنی و تبدیل آن به ایجاد جبهه مدلهای میانه رو شامل عربستان سعودی و اعضاء شورای همکاری خلیج فارس در تقابل جبهه دولتهای رادیکال شامل ایران، سوریه، حماس و حزب الله قابل بررسی و تأمل می باشد.

مقاله حاضر وضعیت را از دیدگاه نظری و تجزیه و تحلیل تاثیر انقلاب اسلامی و چالشهای رو در رو مورد بررسی قرار می دهد.

ایرانیان نسبت به افغانیان در طول حضور در ایران بیش از دو دهه -
که هیچگاه آنها را افراد خارجی به حساب نیاوردند - الگو و
سرمشقی برای مردم افغانستان شد.

تأثیر انقلاب اسلامی ایران در ترکیه

دکتر حسن لاسجردی

استاد دانشگاه

پیروزی انقلاب اسلامی ایران در ترکیه همانند بسیاری از
کشورهای مسلمان تأثیر عمیقی در تهییج مسلمانان به ویژه در
مناطق مرزی همجوار با جمهوری اسلامی ایران داشت. برپایی
تظاهرات گسترده اعتراض آمیز و درگیری مردم ترکیه با دولت به
ویژه در شهرهای جنوب شرقی آمار و ارقام تلفات انسانی به بیش از
دویست نفر رساند.

مردم ترکیه با توجه به فضای بی ثباتی دولت، اعتراضات خود را در
قالب تظاهرات خیابانی ابراز و در بعضی از نقاط مثل مناطق
کردنشین نظر به نقض حقوق کردها، منطقه کردستان ترکیه تحت
تأثیر انقلاب اسلامی ایران در جو تغییر و تحولات قرار گرفتند و به
شدت به روند تبعیض آمیز دولت در نگاه به کردها، اعتراض کردند
و چون فضای سیاسی امنیتی در وضع نامناسبی قرار داشت ارتش
اعتراضات را سرکوب کرد .

تأثیر انقلاب اسلامی ایران بر جنبشهای اسلامی افغانستان

مولوی سروری

شورای علمای افغانستان

انقلاب اسلامی ایران یکی از مردمی‌ترین و با ارزش‌ترین انقلاب‌های جهان بوده و یک پدیدهٔ عظیم و نورانی در تاریخ معاصر به شمار می‌رود.

انقلاب اسلامی با طرح دوبارهٔ دین در عرصهٔ زندگی سیاسی و اجتماعی مسلمانان باورهای دینی را به عنوان عامل بالنده و تحرک‌آمیز در سرنوشت جوامع انسانی مطرح نموده است.

انقلاب اسلامی ایران یکی از عوامل مهم و تاثیرگذار در پیشبرد روند بیداری و آگاهی مسلمانان و افزایش فعالیت‌های موثر اسلامی در جوامع مسلمانان بوده که زمینه‌ساز تاثیرگذاری بر جنبش‌های سیاسی اسلامی حاضر را فراهم می‌آورد.

انقلاب اسلامی ایران یک انقلاب قرآنی است که همانند هر مسلمان و هر جنبش اسلامی دیگر به وحدانیت خداوند و رسالت پیامبر و ائمه اطهار معتقد است کعبه را قبلهٔ آمال و آرزوها و قرآن

کودتای ژنرال کنعان اورن در سال ۱۹۸۰ را بسیاری از پژوهشگران به نوعی ترس از وقوع انقلاب اسلامی در ترکیه و اعتراض علیه دولت این کشور در مهار حرکت‌های مردم مذهبی این کشور دانسته‌اند.

تأثیر انقلاب اسلامی ایران

در ظهور جنبش حزب الله لبنان ۱۹۸۲

محمد ترمس

دانشجوی دکتری فلسفه

بی شک پیروزی انقلاب اسلامی در سراسر دنیا و بخصوص در خاورمیانه اثر خود را گذاشته است. پیروزی انقلاب اسلامی قدرت ایدئولوژی اسلامی را به دنیا نشان داد. ایدئولوژی این انقلاب بر بعد روحی و خدایی و روحیه گذشت و فداکاری و شهادت طلبی و رسیدن به کمال مطلق متکی بود. این ایدئولوژی در مقابل ایدئولوژیهای مارکسیستی و غربی و ناسیونالیستی ایستاد. پیروزی انقلاب به رهبری یک عالم دینی موفقیت علمای دین را در رهبری جنبش سیاسی ثابت کرد. از این رو موقعیت علمای دینی مسلمانان لبنان پایدارتر و قویتر از جایگاه سیاستمداران سنتی و احزاب گردید. قلع و قمع یک قدرتی مانند شاه الگوی مهمی شد که نشان داد چگونه امتی مؤمن، منظم و بسیج شده می تواند در مقابل ظلم و طغیان بایستد و به موفقیت برسد.

کریم را کلام خداوند سبحان و منجی بشریت می داند و به دنیای پس از مرگ و قبل از آن به صلح و برادری ایمان دارد. انقلاب اسلامی ایران و جنبش های اسلامی ایده واحد دارند و آرمان مشترک وحدت گرایي و مردم مداری را از جمله اهداف خود میدانند.

انعکاس سیاسی انقلاب اسلامی در منطقه برای مسلمانان از هر جهت بهترین و کاملترین شیوه مبارزه و قرار دادن این انقلاب به عنوان الگو برای جنبش های اسلامی می باشد تقلید شعار و قراردادن مساجد به عنوان سنگر و رعایت حجاب اسلامی برپایی تظاهرات به سبک انقلاب اسلامی از جمله مزایای این انقلاب است که کشورهای اسلامی و جنبش های اسلامی از آن پیروی نموده اند. نظر بعضی از رهبران جهادی افغانستان درباره انقلاب اسلامی ایران این است که این انقلاب با ارمغانی که به ملت خویش تقدیم کرد، زمینه غلبه نیروی اسلامی و ایمان بر استکبار جهانی را فراهم ساخت که دیگر ظلم و ستم نمی تواند خشم ملت ها را خاموش کند.

انقلاب اسلامی و تفکرات امام خمینی (ص) در ظهور تفکرات مذهبی انقلابی توسط رهبران مذهبی جدید لبنان که با علمای گذشته فرق داشت؛ اثر گذاشت. با مراجعه به سخنرانیهای رهبران جدید می توان محور این تفکرات را ذکر کرد:

جهان شمول بودن اسلام و اعتقاد به اسلام انقلابی، ضرورت تشکیل جامعه دینی، طرح رهبری روحانیت، تأکید بر پیروی از شخصیتهای اسوه تشیع بخصوص امام حسین(ع).

این تفکرات بر رفتار علما و مردم خیلی اثر گذاشت و باعث شد که دینداران به صحنه فعالیت توسط حوزه ها، هیئتها، جنبشها و احزاب اسلامی قدم نهند.

اما پیروزی انقلاب اسلامی در ایران و مبنای ایدئولوژی برجسته آن یعنی ولایت فقیه، بیشتر بعد از اشغال لبنان توسط اسرائیل غاصب به ظهور یک جنبش دینی منجر شد. گروه های اسلامگرا که در بعلبک جمع شده بودند و به رغم اختلاف دیدگاه هایشان بر دو اصل توافق کردند: «اعتقاد به ولایت فقیه و پیروی از امام خمینی (ره)» و «مقاومت در برابر اسرائیل». بدین ترتیب، نمایندگان گروه های اسلامی برای ملاقات با امام (ره) به ایران روانه شدند. امام (ره)

به ایران روانه شدند. امام (ره) توافق گروه های اسلامی در لبنان را تأیید کرد و به آنها مشروعیت داد. پس از بازگشت این گروه، یک شورای پنج نفری انتخاب شد که ریاست تشکیلات جدید را بر عهده گرفت و پس از بیرون رفتن اسرائیل در سال ۱۹۸۵ جنبش حزب الله علناً خود را معرفی کرد.

اقدامات و فعالیتهای گروههای ((خاورمیانه)) و ((مناطق همجوار ایران))

از دیماه ۸۳ تا دیماه ۸۵

۱۳۸۴	مهرماه	آقای مهرزاد طباطبایی کارشناس ارشد مطالعات استراتژیک (۲۰۰۵-۲۰۰۰)	بررسی تطبیق تغییر حاکمیت در قفقاز
۱۳۸۴	بهمن	آقای مرتضی رحمانی موحد رئیس اداره دوم مشترک المنافع وزارت خارج	جایگاه ترکمنستان در منطقه و روابط با ایران
۱۳۸۴	اسفند	آقای مجتبی دمیرچی رئیس دبیرخانه دریای خزر وزارت خارجه	دریای خزر و رژیم حقوقی آن
*****			
۱۳۸۴	آبان	همایش یک روزه ((مناقشه قراباغ))	
۱۳۸۵	اردیبهشت	همایش ((بررسی کتب تاریخی جمهوری آذربایجان (با تکیه بر کتب درسی))	
۱۳۸۵	شهریور	همایش ((بررسی تحولات جهان اسلام))	
۱۳۸۵	مهرماه	نشست تخصصی ((مسئله فلسطین و جهان اسلام))	
۱۳۸۵	آبان	همایش ((نوزایی مقاومت اسلامی در خاورمیانه (نگاهی به حماسه حزب الله))	
۱۳۸۵	آذر	همایش ((بررسی تحولات افغانستان (در یکصد سال اخیر))	
۱۳۸۵	دیماه	همایش (بررسی جایگاه تالش شمالی در قفقاز)	

سختران	موضوع سخنرانی	زمان
دکتر رضا شعبانی استاد دانشگاه	نگاه نادرشاه افشار به قفقازیه	دیماه ۱۳۸۳
دکتر علیرضا بیگدلی سفیر اسبق ایران در جمهوری آذربایجان	فراز و نشیب روابط ایران و جمهوری آذربایجان پس از فروپاشی	بهمن ۸۳
آقای محمدفرهاد کلینی سفیر سابق ایران در ارمنستان	تلاقی استراتژیها در بحران قراباغ	اسفند ۸۳
دکتر محمدتقی امامی خوئی استاد دانشگاه	ترکان جوان در قفقاز	فروردین ۱۳۸۴
دکتر حسین احمدی استاد دانشگاه	تالشان در جمهوری آذربایجان	اردیبهشت ۱۳۸۴
دکتر رحیم رئیس نیا پژوهشگر و مورخ	شروانشاهان، صفویه و عثمانی	خرداد ۱۳۸۴
دکتر نصرالله صالحی استاد دانشگاه	برخورد صفویان و عثمانیان در قفقاز (۹۹۸-۹۸۶ ق)	مرداد ۱۳۸۴
آقای علی پور صفر محقق و پژوهشگر	قفقاز و سیاست امپراتور عثمانی	شهریور ۱۳۸۴